

תחרויות האביב 2009

'תחרויות האביב' של קרן התרבות אמריקה-ישראל לשנת 2009 התקיימו בתל-אביב וכירושלים בדצמבר 2008. בקטגוריות הבאות: צ'לו; זימרה; כלי מוסיקה עתיקה; כלי נשיפה מעץ. קרן התרבות הזמינה, באמצעות קרן אָדל וג'ון גריי למלחינים ישראלים צעירים, שלוש יצירות לצ'לו סולו (אלאה [ממ"י 7845] מאת חנה אגיאשוילי; Spirit מאת אשר גולדשמידט; שבונו מאת חן וגנר). המתחרים בקטגורית הצ'לו התבקשו לכלול אחת מן היצירות הללו ברפרטואר שלהם לתחרות. בפרס משרד המדע, התרבות והספורט לביצוע מצטיין של יצירה ישראלית כלית זכה האבובן יגאל קמינקא, על ביצוע יצירתו של נדב כהן קו כפול לאבוב סולו, אשר נכתבה במיוחד עבור התחרות והכתה במהלכה לככורה עולמית. בפרס לביצוע מצטיין של יצירה ישראלית קולית (תרומתה של מירה זכאי) זכתה זמרת הסופרן מימה מילוא על ביצוע יצירתו של עמי מעיני שאלו שלום ירושלים לקול ופסנתר.

בקונצרט הפתיחה של התחרויות, שהתקיים בתל-אביב ב-20 בדצמבר, השתתפו שלומי שכן, אחינועם ניני, גיל דור וחברי אנסמבל מיתר (תהילה גולדשטיין סופרן, יונתן הדס – קלרנית, נדב כהן – בסון, משה אהרונוב – כינור, ענת אנגלמייד – צ'לו, עמית דולברג – פסנתר), עם הנגנים האורחים הגר שחל (חליל) ואבי אביטל (מנדולינה). הקונצרט כלל, בין השאר, את יצירתו של יוסף ברדזשוילי שירת שרה לקול ואנסמבל קאמרי, על-פי טקסט של משה דוד גאון; ושירים מקוריים ועיבודים מאת שלומי שכן ואחינועם ניני.

מע"י מציו

שולמית רן – רביעייה מס' 1: קשובה למאזין ולמבצע

כרמל ח

הערת מערכת: שולמית רן מבדיחה את עצמה כמלחינה ישראלית החיה ופועלת בארצות-הברית. המאפיין הבולט ביצירתה, על-פי רבים מן המבקרים, הוא ההבעתיות, האנושיות והשאיפה הבולטת, המוגשת ביצירתה, לתקשר עם קהל המאזינים (<http://snipr.com/presser-ran>). היא נולדה בישראל, החלה להלחין כבר בגיל שבע, ולמדה בילדותה ונערותה אצל אלכסנדר אוריה בוסקוביץ ופאול בן-חיים. לאחר מספר שנות לימודים בניו-יורק, הגיעה רן ב-1973 לשיקגו, מקום מושבה עד היום; בין ההשפעות עליה בתקופה זו היא מציינת במיוחד את עמיתיה וידידה רלף שייפי ז'ל, שאף היה מורה לתקופה קצרה. היא מכהנת כפרופסורית באוניברסיטת שיקגו, ושימשה גם כמלחינת הבית של שניים ממוסודותיה היוקרתיים של העיר – התזמורת הסימפונית (1997-1991) והאופרה הלירית (1994-1997). יצירותיה זכו לביצועים על ידי תזמורות מובילות ברחבי העולם, תחת שרביטם של מנצחים כפייר בול, דניאל ברנבוים, כריסטוף פון זוחנני, גוסטבו דודמל, וז'וז'ה מהטה וגארי ברתיני; יצירות קאמריות וסולניות שלה זוכות לביצועים והקלטות על-ידי אנסמבלים וסולנים מובילים בארה"ב ומחוצה לה. במקביל, היא משיכה לשמור את קשריה עם ישראל. היא הייתה המנהלת המוסיקלית הראשונה של זמן עכשיו, הביאנאלה למוסיקה בת-זמננו במחיאון תל-אביב (1996, 1998, 2000); יצירותיה זכו לביצועים בשנים האחרונות, בין השאר, בתזמורת הפילהרמונית הישראלית ובתזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור, והיא הקדישה כמה מיצירותיה למבצעים ישראלים (כגון הקונצ'רטו לכינור שנכתב עבור יאירי שפירא).

המכון למוסיקה ישראלית השלים לאחרונה את עריכתה והוצאתה לאור של רביעיית כלי קשת מס' 1 מאת רן (1984; ממ"י 6927); זאת בנוסף להוצאתה לאור של יצירה חדשה פרי-עטה, **ההצגה נמשכת** (2008; ממ"י 7841) – קונצ'רטו לקלרנית ותזמורת, שנכתב בהזמנת ימי הקלרנית בישראל בהנהלתה של שרה אלבן. אנו שמחים ללכלל במדור זה מאמר אודות רביעייה מס' 1, פרי-עטה של הכנרת והמלחינה כרמל ח, תלמידתה-לשעבר של שולמית רן, אשר סייעה בעריכת היצירה לקראת פרסומה.

רביעייה מס' 1 מאת שולמית רן היא יצירה מאתגרת ומספקת, עשירה בדקויות, בגוונים ובחומרים תמטיים. היא מתאפיינת בכתיבה אידיומטית לכלי קשת, ומגלה הבנה מעמיקה, הן של הז'אנר המסורתי של רביעיית כלי הקשת והן של היכולות הסולניות של כל אחד מהכלים. היצירה הולחנה ב-1984 בהזמנת מוסיקה קאמרית אמריקה עבור רביעיית מנדלסון, אשר ביצעה אותה בככורה עולמית ב-31 ביולי, 1985, בפסטיבל מוצרט השנתי ה-15 בסן לואיס אוביספו, קליפורניה, ארה"ב; הם גם הקליטו את היצירה עבור חברת קוק.

היצירה כולה בנויה כקשת רחבה, מבנה המשתקף בכותרות של שלוש פרקים: הפרק הראשון נושא את הכותרת רחב והבעתי; הפרק השני, סקרצו; ואילו הפרק השלישי חוזר אל החומרים המוסיקליים שהופיעו בראשית היצירה, ונושא אף הוא את הכותרת רחב והבעתי. במקום ההכנה המסורתית בין כינור ראשון לכינור שני, מציגה

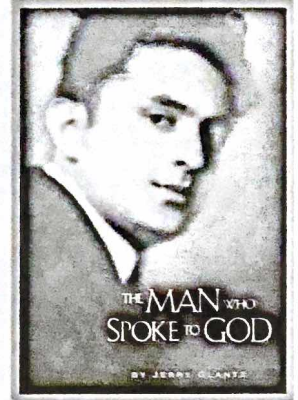
* מתוך ראיון עם שולמית רן, במסגרת:

Ronit Seter, Yuvalim be-Israel: Nationalism in Jewish-Israeli Art Music, 1940-2000 (PhD Dissertation, Cornell University, 2004), p. 377

Leib Glantz: The Man Who Spoke to God. עורך: ג'רי גלאנץ.

תל-אביב: מכון תל-אביב למוסיקה ליטורגית, 2008.

541 עמ' + 2 תקליטורים. באנגלית.

ספר זה הוא מחווה לחן לייב גלאנץ (1898-1964), שמורשתו כוללת מספר רב של יצירות (ביניהן אוספי **רינת קודש**, שיצאו לאור במכון למוסיקה ישראלית) והקלטות, כמו-גם מחקרים על הרפרטואר וההיסטוריה של החזנות.

הספר, אשר זכה כבר למספר ביקורות חיוביות, מורכב משלושה חלקים. החלק הראשון, "הרהורים אודות לייב גלאנץ", מכיל 37 מחוות לגלאנץ מאת מחברים שונים, שכתבתן מתפרסת על פני מספר עשורים. החלק השני, "ניתוחים של משמעותו ההיסטורית של גלאנץ כחזן, מלחין, חוקר, פדגוג ומנהיג ציוני", מכיל 16 מאמרים רחבי-היקף – ובכלל זה ניתוחים מפורטים לכמה מיצירותיו של גלאנץ – מאת מספר חזנים, מבצעים ומוסיקולוגים. החלק השלישי מכיל "כתבים והרצאות מאת לייב גלאנץ". רוב החומרים בספר זה, ובכלל זה כל המאמרים בחלק השני, מתפרסמים בו לראשונה.

הספר מכיל גם מספר נספחים – ביניהם רשימה מפורטת של פרסומיו, יצירותיו והקלטותיו של גלאנץ – ושני תקליטורים, המציגים את הקלטותיו של גלאנץ ל-30 מיצירותיו.

ניתן להזמין את הספר באתר <http://www.themanwhospoketogod.com>, אשר גם מכיל מידע נוסף, ובכלל זה פרקים לדוגמה.

פרסים ותחרויות

התחרות הראשונה למוסיקה ישראלית, לונדון

מרכז צוותא לונדון (הפועל במסגרת ארגון התרבות היהודי-אנגלי ספיר-ארק) הפיק את התחרות הראשונה למוסיקה ישראלית, בשיתוף פעולה עם האקדמיה המלכותית למוסיקה ועם המכון למוסיקה ישראלית. התחרות התקיימה בספיר-ארק ובאקדמיה המלכותית ביולי 2008. התחרות הייתה פתוחה לנגנים סולנים וקבוצות קאמריות, אשר חויבו לכלול יצירות ישראליות בתוכניתיהם. בפרס הראשון בתחרות זכתה הכנרת הפולנייה אליציה סמיטנה. כמו-כן עלו לשלב הגמר הפסנתרן הישראלי עמית פלד, הכנרת האנגלייה ליטסה טונה, הזמרת קמיל מאלווי, ושלישיית הפסנתר המבורג (מאנון אבלט – פסנתר, אנה בלאקמור – כינור, אנה שבו – צ'לו). לפרטים נוספים, ראו: <http://snipurl.com/saimc1>. חלק מן הזוכים השתתפו בקונצרט במסגרת אירועי "דיאלוגים מוסיקליים" ב-30 בנובמבר (ראו במדור **ימון קונצרטים**).

בהפקת התחרות השנייה, שתתקיים בלונדון ביולי 2009, ישתתפו מרכז צוותא לונדון, המכללה המלכותית למוסיקה והמכון למוסיקה ישראלית. ההרשמה לתחרות זו פתוחה עד ה-1 במאי 2009. לפרטים, ראו: <http://snipurl.com/saimc2>.

פרס יצירה לקומפוזיטורים מטעם ראש הממשלה

בפרס ראש הממשלה לקומפוזיטורים מטעם ראש הממשלה לשנת תשס"ח זכו חמישה מלחינים בתחום המוסיקה הכללית – חנה אגיאשוילי, איל אדלר, פריץ אליהו, בנימין יוסופוב, ורפי קדישזון. בפרס בתחום הג'אז זכה עומר אביטל. חבר השופטים במוסיקה הכללית כלל את פרופ' מנדי רוזן (יור), פרופ' יהואש הירשברג וניתאי צרי; חבר השופטים בג'אז כלל את אבי ליבוביץ' (יור), יוראי אורון וניצן קרמר. טקס הענקת הפרסים התקיים בתיאטרון ירושלים ב-24 בספטמבר 2008, במסגרת 'חג המוסיקה הישראלית האחד-עשר' (ראו במדור **פעילויות ממ"י** לעיל). את הטקס הנחה רוני פורת, ונשאו בו דברים: אהרון ידלון, יור ועד הנאמנים של הפרס; יחיאל לקט, יור המועצה הישראלית לתרבות ואמנות; ורפי קדישזון, נציג הזוכים. כמו-כן הוקרנו מהלכו סרטים אודות הזוכים, בכימויו של נתן ליפשיץ ובהפקתה של דונה גובי, מנהלת רשות הסרטים הישראלית.

בנקיים מקווקוים); מקצב אד-ליכטוס, בעקבות המתווה הכללי המרומז בתיווין. כך נוצר מרקם נמרץ ומלא-ברק, המגיע לשיא בסולו מוארך, ללא משקל, של הצילו המופיע בקונטרפונקט עם קטעי סולו קצרים יותר לפני הכינורות (הווילה והצ'לו) ממשיה לאלתר כל העת). הפרק מסתיים בהדים אחרונים של הסולו לצ'לו, ומעליהם שלוש מחוות של אוניסון ריתמי בכל ארבעת הכלים.

הפרק השני נושא את הכותרת סקרצו, שאת מבנהו ניתן לתאר כמעט במונחי התקופה הקלאסית. החלק הראשון בנוי בצורה בינארית סגורה, אחריו מופיע טריו (המסומן ככזה בפרטיטורה). החזרה המדויקת (דה-קאפו) על החלק הראשון משלימה את מבנהו המשולש של הפרק כולו. הפרק נפתח במשחק-גומלין מסקרן, עתיר דיסוננסים ריתמיים, בין הכינור השמאלי, הווילה והצ'לו; ון דוחסת ומשחררת את השכבות המקביות בתיבות המתחלפות, בצורה לא-סדירה, בין 4/4 ל- 9/4. נושא הסקרצו עצמו מופיע לראשונה בכינור הימני כסדרה של שמיניות סדירות, אשר הופכת לפיגורציות מנוקדות המתחלפות בתורן בשלשות; החומר התמאטי בחטיבה זו מתאפיין במנגנון רחב למדי ובקפיצות רבות. לחרה השנייה על הנושא קודמים חמישה אקורדים, המסומנים "כהדגשה", בכינור השמאלי; כעבור מספר תיבות, הפוכים אקורדים אלה לקבוצות של שלושה אקורדים, המושמעים בתנועה מונוריתמית על ידי שלושת הכלים האחרים. תנועה זו מובילה לפיתוח של כל היסודות של החומר הפותח את הסקרצו - הסטה ריתמית; משחק בין שמיניות, מקצבים מנוקדים ושלשות; וקפיצות - עם הוראת ביצוע "דמוי שיר לכת". שלושה אקורדים בכל ארבעת הכלים מסמנים את סופו של הפיתוח הקצר, ומובילים למה שנשמע בהתחלה כהופעה נוספת של נושא הסקרצו בשלשות - הפעם כסולו לוויולה על רקע התבנית הריתמית של הפתיחה. תצוגה זו פונה במהרה לחלק המסומן, לחילופין, "כמתיקות" ו-"דמוי ואלס", החיוב ברוכו במשקל 3/4, ומתאפיין באווירה שקטה ולירית יותר. החומר של הסקרצו אומנם חוזר, כאשר ון מציגה מחדש את התבנית הריתמית בוויולה מתחת לקו כרומטי בכינור השמאלי, עם הוראת הביצוע "כמעט 'מורחף'"; אך במהרה היא מגייסת טכניקות קונטרפונקטיות מרשימות על מנת להציג את שני נושאי הסקרצו בו-זמנית מעל לרקע מטרי משתנה-חדידות.

דוגמה 3: ון, רביעייה מס' 1, תיבות 89-94

הטריו (*Furioso*) נושא אופי מנוגד בתכלית; הוא מזכיר את אוירת הפרק הראשון בשל השימוש המתמשך בתנועה מונוריתמית ובקפיצות דיסוננטיות. בנקודה מסוימת, מפוצלת הרביעייה לשתי קבוצות מובחנות (שני הכינורות מול הווילה והצ'לו), בצורה המדגישה במיוחד את ההשלכות האקוסטיות של סידור הישיבה של ון, כאשר שתי תת-הקבוצות של כלי הקשת כמעט מתגרות זו בזו לפני שובן לאוניסוני הריתמיים ה"כעוסים" של ראשית הטריו.

הפרק השלישי נפתח בחזרה מדויקת על פתיחת הפרק הראשון - אך לאחר התצוגה הראשונית (תיבות 6-1), פונה המוסיקה למסלול חדש: פיתוח הפיגורציות "מלאות ההבעה" של הווילה מוביל לנושא דמוי-כוראל בכל ארבעת הכלים. נושא זה מוביל בתורו לקטע טרמולנדו אשר, לפי התיאור בפרטיטורה, "מאפשר דרגה מסוימת של חופש ריתמי, מותר רושם של 'אלתור' כנגד הרקע האקורדי". החטיבה התמאטית השנייה (נושא "הוואלס העקמומי") מהפרק הראשון שבה ומופיעה, ומתגלה כמשלימה את המבנה הדמוי הכורלי; כאן מגיע הפיתוח הקונטרפונקטי של ון לשיאו. המחוג בין הנושאים השניים מן הפרקים הראשון והשלישי מוביל את היצירה לשיא ריגשי, פותר

ון סידור-ישיבה לא שגרתי המבוסס על הכחנה בין כינור שמאלי לכינור ימני; הדבר בא לידי ביטוי גם בחלוקה, היוצאת-דופן בשווינויותה, של קטעי סולו וקווים מובילים בין כל ארבעת הכלים.

היצירה כולה - והפרק הראשון במיוחד - מהווה, להחרשמותי, מעין תרגיל בניגודים. היא מתחילה בסולו נרגש ומלא-הדר של הכינור השמאלי; שלושת הנגנים האחרים מצטרפים ומגיבים אליו במעין מקהלה מודגשת באוניסון ריתמי, המוביל למענה מלא-הבעה של הווילה הסוגר את התצוגה התמאטית הראשונית, בת שבע התיבות.

דוגמה 1: ון, רביעייה מס' 1, תיבות 7-1

אותם יסודות מנוגדים זוכים לפיתוח נוסף, כאשר מחוות המקושרות לחומרים ההבעתיים של הכינור השמאלי והווילה עוברים היפוך, ומורחבים בקטעי סולו כלים וקדנצות; ואילו האוניסוני המודגשים (בתנועה מונוריתמית) מתעצמים בהדרגה, ומגיעים לשיאם בשני קטעי *senza misura* לכל ארבעת הכלים. בהמשך, נוצר עימות בין חומרי החטיבה התמאטית הראשונה לבין חומרים מנוגדים נוספים: תחת הכותרת נעדינות וכרוך, מתגלה החטיבה התמאטית השנייה כוואלס אנימטי ועקמומי במקצת, בעוד הכינור השמאלי מציג מגינה בת שמונה תיבות.

דוגמה 2: ון, רביעייה מס' 1, תיבות 50-57

לאחר חזרה נוספת בכינור הימני, מפר חומר מן החטיבה התמאטית הראשונה את האידיליה; תחת הוראת הביצוע אנרגטי ואינטנסיבי, נפתחים חילופי-דברים נועמים בין שני הכינורות בעוד הווילה והצ'לו משמרים אוניסון ריתמי. המוטיבים - הן של האוניסון הריתמי והן של המחוות - מתפתחים בהתמדה, לפני שהמענה ההבעתי של הווילה מן התצוגה הראשונית עובר טרנספורמציה לקטע מעבר מונו-ריתמי, המחזיר אותנו אל הוואלס המוסט והמעורער בכינור הימני, ויולה וצ'לו, בעוד הכינור השמאלי אינו מרפה מניסיונו למשוך את שאר הכלים חזרה על עולם המחוות הנרגשות של החטיבה התמאטית הראשונה. המתח בין יסודות מנוגדים אלו מוביל בסופו של זמן לשיאה של היצירה בחלק ה-*Senza misura* האחרון, הבנוי משברירים מוטיביים מתוך החטיבה התמאטית הראשונה הממוקמים בהקשר אלטור-למחצה: ון מציית בהוראתיה כי "כל הכלים מנגנים כאופן עצמאי (למעט בנקודות כניסה המסומנות

למרות שאורך הפרק השלישי זהה כמעט לזה של הראשון, אוירתו מצטיירת לי כמלאה נוסטלגיה וערגה; כמה מן המהלכים ההרמוניים השזורים בו מזכירים באופיים את הסוויטה הלידית של אלבן ברג.

לסיכום, הרביעייה היא יצירה מגובשת ומרגשת, המאגדת בתוכה יסודות מן הכתיבה המסורתית לרביעייה עם שפתה המחזורית הייחודית של רן ושליטתה יוצאת-הדופן בחומרים, אפילו בקטעים האלתוריים-למחצה. אותי הרשימה במיוחד התפיסה הצורנית שבה שני פרקים (הראשון והשלישי) לוקחים חומרים תמטיים זהים ומובילים אותם למקומות שונים לגמרי: הדבר מקנה ליצירה אחידות כוללת ומימד אינטלקטואלי, שבדיקתו-לעומק כודאי תקנה סיפוק עמוק למאזינים ומבצעים כאחד.

כרמל רן היא מלחינה וכנרת ישראלית, המתגוררת כיום בארצות הברית והתקבלה לאחרונה ללימודי דוקטורט בחיאוריה של המוסיקה באוניברסיטת ייל. למידע נוסף, ראו: <http://www.carmelraz.com>

את המוזיקה שנתחר כלתי-סתומים בפרק הראשון, הושמו-כצד כמהלך הפרק השני ונבחנו-מחדש מזוויות שונות בפרק השלישי.

דוגמה 4: רן, רביעייה מס' 1, תיבות 89-92

דרך מנחם בגין 55, תל-אביב 67138
 ת"ד 51197, תל-אביב 67138
 טלפון: 03-6247095
 פקס: 03-5612826
 דוא"ל: musicinst@bezeqint.net
<http://www.imi.org.il>
 עיצוב גרפי: מיכל סמו-קובץ,
 המשרד לעיצוב גרפי,
 אוניברסיטת תל-אביב
 תאריך סגירת **חדשות ממי'** 2008/2:
 31.1.2009
 הפצת **חדשות ממי'** 2008/2: אפריל 2009
חדשות ממי' ISSN 0792-6138

חדשות ממי' 2008/2
 רואה אור בהוצאת המכון למוסיקה ישראלית (ממי')
 המרכז למידע למוסיקה בישראל (מממי')

הועד המנהל של המכון למוסיקה ישראלית:
 גב' דניאלה רבינוביץ', יו"ר
 מר מיכאל בבלי
 גב' דבורה בן-דוד
 מר מירון גרוס
 מר דוד ויצטום
 גב' מירה זכאי
 מר גד לברטוב
 מר עוזי נתנאל
 מר הלל צרי
 מר מנדי רודן

פאול לנדאו, עורך ראשי
 ר"ר אורי גולומב, עורך **חדשות ממי'**
imic.golomb@gmail.com

2008/2

חדשות ממי' יוצא לאור בתמיכת מנהל התרבות במשרד המדע, התרבות והספורט
חדשות ממי' יוצא לאור, בעברית ובאנגלית, שלוש פעמים בשנה. מידע מתאים
 המתקבל במערכת יתפרסם בגיליון הבא.